

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/4 2022 s. 1531-1546, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

KÖK DEĞERLER AÇISINDAN OSMAN ÇEVİKSOY'UN ROMANLARI

Kadir KAPLAN*

Şemsinur ARICI**

Geliş Tarihi: Mayıs, 2022

Kabul Tarihi: Ekim, 2022

Öz

Osman Çeviksoy'un romanlarını kök değerler açısından incelemeyi amaçlayan bu çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın inceleme materyalini Osman Çeviksoy'un Başıma Dağlar Düştü, Ömrümüz Gurbet ve Bebiha adlı romanları oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Çalışmanın sonunda, romanlarda değerlerin 204defa kullanıldığı tespit edilmiştir. En çok kullanılan kök değer sevgi (f=53) olup onu sorumluluk (f=37), yardımseverlik (f=35), saygı (f=31), dostluk (f=12), dürüstlük (f=11), öz denetim (f=8), vatanseverlik (f=7), sabır (f=6), adalet (f=4) değerleri takip etmiştir. Eserlerde, kök değerlerden en az yer verilenin adalet olduğu belirlenmiştir. Buna göre Osman Çeviksoy'un romanlarının değerler açısından zengin olduğu tespit edilmiş olup bu eserlerin değerler eğitimi açısından da önemli olduğu kanısına varılmıştır. Çalışmanın sonunda önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Osman Çeviksoy, romanlarda değerler eğitimi, kök değerler.

OSMAN ÇEVİKSOY'S NOVELS IN TERMS OF ROOT VALUES

Abstract

In In this study, which aims to examine Osman Çeviksoy's novels in terms of root values, scanning method was used. The study material of the study consists of Osman Çeviksoy's novels called Dağlar fell to my head, Our Life is Gurbet and Bebiha. The data of the study were analyzed by descriptive analysis technique. At the end of the study, it was determined that the values were used 204 times in the novels. The most commonly used root value is love (f=53), followed by responsibility (f=37), helpfulness (f=35), respect (f=31), friendship (f=12), honesty (f=11), self-control. (f=8), patriotism (f=7), patience (f=6) and justice (f=4) values were followed. It has been determined that justice is the least used root value in the works. Accordingly, it has been determined that Osman Çeviksoy's novels are rich in values, and it has been concluded that these works are also important in terms of values education. Suggestions are given at the end of the study.

Keywords: Osman Çeviksoy, values education in novels, root values.

* Dr. Öğr. Üyesi; Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, kadirkaplan@bayburt.edu.tr

** Yüksek Lisans Öğrencisi; Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, semsinurarici@gmail.com

Giriş

Toplumları birbirinden ayıran çeşitli özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler toplumun kültürünü yansıtmaktadır. Toplum kültürünü topluma ait olan bütün maddi ve manevi unsurlar oluşturmaktadır. Değerler bu unsurların içinde yer almaktadır. Değerler nesilden nesle aktararak toplumun kültürel mirasını oluşturur. Değerler, dünyayı algılama hayati anlamlandırma, bireyin kendini keşfetme biçimidir. Değer bireyin kendi davranışlarını biçimlendirmesi ve bu davranışların toplum tarafından kabul görmesidir. İlk kez Znaniecki tarafından kullanılarak sosyal bilimler alanına kazandırılan (Bilgin, 2015) değer kavramı en yalın haliyle tercih etme, kıymet verme, öne çıkarma, anlam yüklemidir. Değer kelimesi Türkçe Sözlük'te (2005, s.483) "üstün nitelik, meziyet, kıymet" şeklinde tanımlanırken Moğul (2012), değerlerin istenilen davranışlar için bir kriter olduğunu vurgular. Oluşturulan kriter çerçevesinde birey ya da toplum bazı olgulara diğerlerinden daha fazla önem verir. Değerlendirmelerini, yaşantısını, ilişkilerini bu kriterleri temel alarak yürütür. Bireylerin ve toplumların algıları bu kriterlerle şekillenir. Bu şekillenme sonucu bireyin toplum içindeki yeri, konumu da belirlenir. Güngör (1993), değerlerin inanç noktasına değinir. Arzu etme ya da etmeme inancı olarak tanımlar. Rokeach, değer kavramını tanımlarken insanın doğasında var olan birtakım varsayımları dikkate alarak değeri hayati bir amaç doğrultusunda bireysel veya sosyal olarak tercih edilen davranış tarzı ya da amaca olan inanç olarak tanımlar (Rokeach, 1973; Aktaran Polat ve Celep, 2008). Schwartz (1999) değeri, sosyal açıdan değerlendirir. Davranışın, olayın, olgunun değerlendirilmesinde değer bir yol göstericidir. Değerler aracılığıyla dil, din, sanat, tarih, dünya görüşü, örf ve adetler gibi kültürel unsurlara anlam yüklenir. Allport'a (1968) göre değerleri, belirleyen bireysel tercihlerdir. Değerler, bireyin diğer bireylerle ilişkilerinde belirli durumları ön plana çıkarmasıdır. Diğer yandan değer birey ve toplum tarafından oluşturulan ortak bir hazinedir. Bu hazineyi korumak, yaşatmak ve bir sonraki nesillere aktarma vasfını okullar, öğretim programları ve alanyazında kaleme alınan eserler oluşturmaktadır. "Her millet kendi değer yargılarını, dilini, tarihini, kültürünü, inancını gelecek nesillere eğitim yoluyla aktarmak ister" (Gök ve Alyılmaz, 2021, s. 1536).

Değerler, toplumsal dayanışmanın ve bütünleşmenin sağlanması açısından önemli bir yere sahip olup bireysel açıdan da davranışların olumlu yönde etkilenmesinde ve duyguların dengede kalmasında büyük önem taşımaktadır (Er, 2021, s.55). Eğitim sistemi, sadece akademik açıdan başarılı bireyler yetiştiren; belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı olmayıp temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek Türk eğitim sisteminin asli görevidir; Türk eğitim sistemi, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Kültürün aktarımını da sağlayan değer kazandırma Türk eğitiminde öğretim programlarının temel hedeflerinden biridir (Özen ve Topbaşoğlu, 2021). 2003 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılan eğitimde yenileşme hareketi ile değerler, öğretim programlarında açıktan ve sistemli bir şekilde yer almaya başlamıştır (Kaymakcan ve Meydan, 2012). Programlara girmeye başlayan değerler eğitimi ile ilgili neler yapılacağı 18. Milli Eğitim Şurası'nın sonuç bildirisinde değerler eğitiminin okulların sorumluluğunda olduğu belirtilmiş, bu konuda öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri ve materyal üretmeleri tavsiye edilmiştir (MEB, 2010a). 08 Eylül 2010 tarihinde yayınlanan 53 numaralı "İlk Ders Genelgesi" de toplumsal yaşantımızın temelini oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizin güçlendirilmesi için okullarda yoğun çalışmalar yapılması istenmiştir (MEB, 2010/53). Güncellenen öğretim programlarıyla da değerler; ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiş aksine bütün eğitim sürecinin

nihai gayesi olarak değerlendirilerek öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri kök değer adı altında bir araya getirilmiştir (MEB, 2019, s.4). Bu değerlerin okullarda bütün derslerde öğrencilere aktarılması istenmiştir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı şimdiki adıyla kök değer olarak ifade edilen değerleri aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi tanımlamaktadır (2017, s. 24):

Tablo 1: Kök Değer Tanımları

Değer	Tanımı
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma.
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma.
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma.
Özdenetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme.
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme.
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme.
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma.
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme.
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme.
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma.

Öğretim programlarının perspektifini şekillendiren ilkeler toplamı olan değerler; bireylere öncelikle informal olarak ailede verilmekte ardından formal olarak okulda devam etmektedir (MEB, 2019). Değer aktarımı süreci yaşam boyu sürmektedir. Bireylerin çevresindeki her şey onun değer kazanmasında önemli bir role sahiptir. Türk kültürü bu değerlerin kazandırılmasında önemli bir kaynağa sahip olmakla birlikte Türk kültür ve edebiyatının millî ve evrensel değerleri içeren eserlerinden derslerde ya da ders dışı zamanlarda yararlanmak (Kurtoğlu, 2019, s. 59) olumlu sonuçlar doğuracaktır. Değerlerden soyutlanmış bir sosyal hayat mümkün değildir (Hökelekli, 2011, s. 286). Toplumun büyük çoğunluğunun kabul ettiği değerlerin dikkate alınarak eğitim sürecinde kullanılması, öğrencilerin toplumsal normlara göre yetiştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Değerler eğitiminde başarılı olmak için küçük yaşlardan itibaren bireylere değerlerin aktarılmaya başlanması gerekmektedir. Toplumun geleceği sağlam yetişmiş nesillerin varlığına bağlıdır. Sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişiliğin oluşturulmasını amaçlayan değerler eğitimi öğrencilerin hayata hazırlanmasında onlara önemli katkılar sağlamaktadır (Aydın ve Güler, 2013, s.46). Okullarda öğrencilere değerler aktarılırken sezdirme, karşıtlıklardan yararlanma, kahramanla özdeşim kurma ve mutlu son gibi pek çok yöntem kullanılmaktadır. Materyal olarak çocukların beğenisini kazanan animasyon filmler de dâhil olmak üzere pek çok materyal, değerler ve kültür aktarımı için üzerinde düşünülmesi gereken araçlardır (Gülde, 2015). Değer aktarımında kullanılabilecek materyallerden biri de kitaplardır. İnsan kitap okuyarak kendini geliştirir, kendinden önceki insanlar hakkında bilgi edinir ve onların deneyimlerinden faydalanır. Bu yönüyle kitaplar, değer aktarımında önemli bir misyona sahiptir. Bu nedenle çocuklara yönelik yazılan eserlerin bilimsel değerlendirmeler ışığında yeniden ele alınması ve değerlendirilmesi tavsiye edilmektedir (Aytaş, 2020, s. 1). Bireylerin değerleri okudukları masal, hikâye, şiir ve roman gibi edebî türlerden de öğrenebileceği gerçeğinden hareketle sunulacak edebî ürünlere gereken duyarlılık gösterilmelidir.

Değer aktarımında kullanılan edebî türlerden biri de romanlardır. Roman, gerçekleşmiş ya da gerçekleşebilecek olayları anlatan uzun yazılardır. Romanlarda anlatılanlar ayrıntılarıyla verilmekte, sağlam bir mantık örgüsüyle olaylar kurgulanmaktadır. Edebî bir tür olarak roman; geçmişten günümüze kadar birçok merhaleyi aşmış, tarih içerisinde diğer edebî türlerle içli dışlı bir süreç geçirmiştir (Çetişli, 2004, s.33). Süreç içerisinde roman, içerdiği farklı konu ve olaylarla sınıflandırılmaya başlamıştır. Romanlar konularına göre fantastik roman, tarihi roman, aşk romanı, töre romanı, psikolojik roman, köy romanı, bilim-kurgu romanı; hacim ve yapı niteliklerine göre çizgi roman, fotoroman, kısa roman, uzun roman, ırmak roman; teknik niteliklerine göre vaka romanı, karakter romanı, dramatik roman; bağlı buldukları edebî anlayışa göre romantik roman, realist roman, natüralist roman, postmodernist roman; seslendiği okuyucu kitlesine göre çocuk romanı, halk romanı ve popüler roman olarak sınıflandırılmaktadır (Çetişli, 2004, s. 48). Edebî tür olarak romanlardaki bu çeşitlilik okuyacak kişilerin de kitapları dikkatli seçmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle çocukların okuyacakları kitapların seçiminde bu durum daha da önemlidir. Çocuklar okudukları ya da dinledikleri eserlerin kurgusundan, içeriğinden hemen etkilenmekte, kendilerini kahramanların yerine koymaktadırlar. Okuduklarındaki ya da dinlediklerindeki kahramanların atıldıkları maceralar, durumlar çocuğu aynı tarafa yöneltmektedir.

Diğer yandan roman, geniş halk kitlelerine ulaşması bakımından değer aktarımında özel bir yere sahiptir (Sürmeli, 2015, s. 312). Romanlar, hem konuları hem de anlattığı yaşantılar bakımından bireylere bazı değerleri aşulamakta ve onlara mesaj vermektedir (Özay, 2019, s. 44).

Romanlarda değerler farklı yöntemlerle okuyucuya aktarılmaktadır. Öğrencilerin yaşlarına uygun estetik bir dille hayal dünyalarında oluşan yeni imgelerle romanın kahramanıyla kurulabilecek özdeşimle kurguya yerleştirilen örtük mesajların okuyucunun zihninde neden, nasıl sorularına cevap bulması değer aktarımının başarıya ulaşmasında etkilidir (Şimşek, 2015, s. 98). Çocuklara kitap öneren öğretmen, ebeveyn ya da diğer aile büyüklerinin değerler eğitimi konusunda hassas davranmaları onların ruh dünyalarının şekillenmesinde önemlidir. Çocukların ilgi alanlarına ve düzeylerine (yaş) uygun, değerleri içeren eserler çocuklara sunulmalıdır. Romanlarında değerlere yer veren yazarların eserleri öğrencilere tavsiye edilebilir. Aksi takdirde içeriği bilinmeden tavsiye edilen eserlerin faydasından çok zararı olabilmekte ve olumsuz durumlar yaşanabilmektedir. Romanlarda değerlere yer verilmesi öğrencilerin bu eserleri okurken farkına varmadan değerleri öğrenmelerine katkıda bulunmaktadır. Yazarların eserlerini ortaya koyarken içinde yaşadıkları milletin ya da ait oldukları toplumun değerlerini eserlerinde işlemeleri o millete / topluma karşı olan sorumluluklarının gereğidir. Gerek öğretmen oluşu ve gerekse yazdıklarıyla topluma karşı sorumluluklarının farkında olduğu düşünülen yazar Osman Çeviksoy da eserlerinde çocukların düzeylerine uygun değerlere yer vermektedir (Bağcı, 2019, s. 7).

Yazar hakkında “Osman Çeviksoy'un Hikâyeciliği” (Gökçehan, 2014), “Osman Çeviksoy'un Romanında Anadolu'nun İzi: Başıma Dağlar Düştü” (Bulgan, 2006), “Osman Çeviksoy'un Hikâyelerinde Tema ve Yapı” (Bekçibaşı, 2017), “Osman Çeviksoy'un Eserlerinde Halk Bilimi Unsurlarının Tespiti” (Tepealtı, 2018), “Osman Çeviksoy'un Hikâye ve Romanlarının Edebi İncelemesi” (Bağcı, 2019), “Osman Çeviksoy'un Karanlıkta Ses Gibi Başlıklı Öykü Kitabında Arapça Kökenli Türkçe Fillerin İncelenmesi” (Farhan, 2020) başlıklı araştırmalar yapılmasına rağmen yazarın romanlarını kök değerler açısından inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı

düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı Osman Çeviksoy'un "Başıma Dağlar Düştü, Ömrümüz Gurbet ve Bebiha" isimli romanlarındaki kök değerleri belirlemek ve değerler eğitiminde edebî eserlerin önemine dikkat çekmektir. Bu amaç doğrultusunda "Osman Çeviksoy'un 'Başıma Dağlar Düştü, Ömrümüz Gurbet ve Bebiha' isimli romanlarında kök değerlerin frekans dağılımı nasıldır?" sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. Araştırmada bu problem cümlesinden hareketle oluşturulan dört alt probleme cevap aranmıştır. Bu alt problemler şunlardır:

1. Osman Çeviksoy'un "Başıma Dağlar Düştü" adlı romanında tespit edilen kök değerlerin frekans ve sayfa dağılımı nasıldır?
2. Osman Çeviksoy'un "Ömrümüz Gurbet" adlı romanında tespit edilen kök değerlerin frekans ve sayfa dağılımı nasıldır?
3. Osman Çeviksoy'un "Bebiha" adlı romanında tespit edilen kök değerlerin frekans ve sayfa dağılımı nasıldır?
4. Osman Çeviksoy'un romanlarında tespit edilen kök değerlerin frekansları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Osman Çeviksoy'un "Başıma Dağlar Düştü, Ömrümüz Gurbet ve Bebiha" isimli romanlarındaki kök değerleri incelemeyi amaçlayan bu çalışmada var olan bir durum olduğu şekliyle ortaya koymak için tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada araştırmacının doğrudan bir uygulama yapmasından ziyade var olan durumu betimlemesi söz konusudur. Bu durum çalışmanın araştırma yöntemini tarama modeline yaklaştırmaktadır. Tarama yönteminin amacı nesnelere, toplumların, kurumların, olayların varlığını ve özelliklerini tanımlamak; geçmişte veya mevcut bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmektedir (Beyhan, 2013; Karamsar, 2013; Sönmez ve Alacapınar, 2019).

İnceleme Nesnesi

Çalışmada inceleme nesnesi grubu olarak Osman Çeviksoy'un tüm eserleri seçilirken grup içinden sınırlı parça olarak ise Osman Çeviksoy'un Başıma Dağlar Düştü, Ömrümüz Gurbet, Bebiha isimli romanları belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmada veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan "Değer İnceleme Formu" ile toplanmıştır. Hazırlanan form, veri toplama öncesi değerler eğitimi üzerine çalışma yapmış iki alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü sonrası forma son şekli verilmiştir. MEB Türkçe Dersi Öğretim Programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen kök değerlerin Osman Çeviksoy'un romanlarındaki durumu, hazırlanan formdan hareketle incelenmiştir. Öncelikle metinlerde yer alan değer içerikli ifadeler belirlenmiştir. Metinlerde hangi değerlerin hangi oranda ve hangi sayfada yer aldığı incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler, önceden sınırları çizilmiş bir çerçeveye göre işlenerek bulguların tanımlanıp yorumlandığı betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir (Hocaoğlu ve Baysal, 2019, s.74). Araştırmada veriler sıklıklarına göre incelenmiştir. Betimsel analizde önce

güncellenen öğretim programlarıyla ortaya konan kök değerlerden hareketle bir çerçeve hazırlanmıştır. Ardından çalışmanın verileri oluşturulan çerçeveye işlenmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için değerlere verilen kodlar bir alan uzmanı tarafından uyum yönünden kodlanmış ve kontrol edilmiştir. Araştırmada yapılan kodlamaların güvenilirlik çalışması için romanlardaki metinler araştırmacılar tarafından hazırlanan formu kullanarak ayrı ayrı incelemişlerdir. Bir araştırmacı incelediği metnin verilerini oluşturulan forma girmiş, sonrasında ise verilerin doğruluğu başka bir araştırmacı tarafından tekrar incelenerek kontrol edilmiştir. Miles ve Huberman'ın (2019) önerdiği formül uygulanıp araştırmacılar arasındaki uyumun %88 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar arasında görüş ayrılıklarının olduğu kodlar üzerine tartışılarak bahsi geçen kodlar uygun teknik altına yerleştirilmiş ya da tamamen değerlendirme dışında bırakılmıştır. Verilerin tanımlanıp betimlenmesiyle analiz süreci tamamlanmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda gösterilmiş, değerlerin bulunduğu metinlerden doğrudan ilgili olanları ise alıntılar halinde aşağıya çıkarılmıştır. Doğrudan ilgili olmayan değerlerin ise sadece sayılarına ve sayfa numaralarına tablolarda yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi için elde edilen bulgular, Tablo 2'de gösterilmiştir. Osman Çeviksoy'un "Başıma Dağlar Düştü" adlı romanında tespit edilen kök değerlerin frekans ve sayfa numaraları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Osman Çeviksoy'un "Başıma Dağlar Düştü" Adlı Romanında Tespit Edilen Kök Değerlerin Frekans ve Sayfa Numaraları

Değerler	f	Değerlerin Yer Aldığı Sayfalar
Adalet	2	16, 65
Dostluk	1	121
Dürüstlük	-	-
Öz denetim	1	91
Sabır	1	63
Sevgi	1	54
Saygı	4	25, 55, 77, 127
Sorumluluk	2	25, 75
Vatanseverlik	-	-
Yardımsızlık	4	53, 56, 57, 28,

Tablo 2'ye göre Osman Çeviksoy'un "Başıma Dağlar Düştü" adlı romanında en fazla yer verilen kök değer saygı (f=4) ve yardımsızlık (f=4) değerleridir. Bu değeri sorumluluk (f=2), adalet(f=2) takip etmektedir. Romanda dostluk, öz denetim, sabır ve sevgi (f=1) değerine bir kere değinilmişken dürüstlük ve vatanseverlik değerine eserde hiç yer verilmemiştir. Yukarıdaki romanda değinilen kök değerlerle doğrudan ilgili olan ifadeler aşağıya çıkarılmıştır:

- **adalet:** ...- *Kıriversinler yavrurum, dedi. Şeytana uyma aklını başına topla. Devlet var, mahkeme var. Elini kana bulayınca iyi mi olacak?(s.16).*
- **dostluk:** ...*Eve geldiğinde akşam yemeği çoktan yenilmişti. Oğlanlar odalarına çekilmişler, çocuklar rastgele yerlere kıvrılıp kıvrılıp uyumuşlardı. Gelin bulaşık yıkıyordu. Yatsı namazından yeni dönen Seyitali Çavuş Karabey'i bekliyordu.*

Yemeyecek olsa bile Karabey'le bir kere daha akşam sofrasına oturacak, onu sofrada yalnız bırakmayacaktı (s.121).

- **öz denetim:**...Karabey, sanki büyülenmişti. Kuyucunun ormana daldığı noktaya bakıyor, düşünmeden, kıpırdamadan öylece duruyordu. Uykunun uyanıklıkla kesiştiği çizgiden ayrılmak istiyor, ayrılamıyordu. Neydi bu üstüne çöken ağırlık? Korku mu? Gelecektekenden endişe mi? Belki kararsızlık, şaşkınlık, pişmanlık (s.91).
- **sabır:** ... Bir ordu kalıyordu geriye. Ordu sessiz bekliyordu. Öldürülen mensuplarının acısını sineye çekerek, sessiz, sabırlı bekliyordu. O da bölünürse ne olacaktı, kimse bilmiyordu (s.63).
- **sevgi:** ...Yüreğine bir damla zehir düştü sanki. Şerife ya... Askere gitmeden önce gönlünü çelen kız. Nöbette, talimde, en umulmadık zamanlarda aklına düşü düşüveren, iki yıl boyunca hasretiyle hayalleriyle ısındığı dünya güzeli. Sesiyle yürüyüşüyle sıcak, ürkek ilgisiyle dünyanın en güzel kızı. Şerife. Kaç gündür nasıl da unutmuştun? Şerife de mi yoktu artık? Şerife ellere mi kalacaktı? Ah deli fişek, akılsız kafa, saman beyin...(s.54).
- **saygı:** ...Karabey, dağın köye bakan yamacındayken sabah ezanı okunmaya başladı. Nasıl olduysa aklına esti. Oturdu kulak verdi. Babasının çocuklukta kazandırdığı eski bir alışkanlıktı bu. Ezan oturarak dinlenmeliydi. Yoksa saygısızlık olurdu. (s.127).
- **sorumluluk:** ...Sürekli radyo dinlemek Karabey'e jandarma korkusunu unutturdu. Şehirler öylesine karıştı ki, sıkıyönetim ilân edilen şehir sayısı öylesine artmıştı ki, askerin işi başından aşkındı. Resmî dairelerde, okullarda, şehir caddelerinde güvenliği sağlamak askere düşmüştü. Asker şehirleri bırakıp da dağlara Karabey'i aramaya çıkamazdı (s.75).
- **yardımseverlik:** ...Aklına bir şey gelmesin sakın. Burayı kendi evin bil. Baban Kara Bekir asker arkadaşım değil, kardeşimdir. Burayı evin, bizleri baba, kardeş bil (s.56).

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi için elde edilen bulgular, Tablo 3'te gösterilmiştir. Osman Çeviksoy'un "Ömrümüz Gurbet" adlı romanında tespit edilen kök değerlerin frekans ve sayfa numaraları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Osman Çeviksoy'un "Ömrümüz Gurbet" Adlı Romanında Tespit Edilen Kök Değerlerin Frekans ve Sayfa Numaraları

Değerler	f	Değerlerin Yer Aldığı Sayfalar
Adalet	1	59
Dostluk	6	17, 43, 46, 58, 131, 216
Dürüstlük	8	36, 82, 128, 172, 269, 314, 379, 391
Öz denetim	5	53, 69, 87, 272, 374
Sabır	3	21, 297, 395
Sevgi	31	1, 2, 21, 22, 23, 27, 34, 41, 69, 73, 95, 113, 161, 167, 185, 189, 191, 203, 214, 216, 217, 246, 247, 265, 304, 316, 352, 369, 376, 393, 406
Saygı	16	16, 17, 18, 45, 60, 77, 81, 132, 172, 204, 212, 216, 218, 319, 320, 355

Sorumluluk	14	32, 41, 62, 71, 78, 92, 133, 149, 208, 218, 220, 245, 265, 286
Vatanseverlik	3	63, 71, 372
Yardımseverlik	15	42, 43, 56, 70, 75, 150, 152, 172, 192, 214, 242, 297, 301, 353, 375

Tablo 3'e göre Osman Çeviksoy'un "Ömrümüz Gurbet" adlı romanında en fazla yer verilen kök değer sevgi (f=31) değeridir. Bu değeri saygı (f=16), yardımseverlik (f=15) ve sorumluluk (f=14) takip etmektedir. Ayrıca romanda dürüstlük (f=8), dostluk (f=6), öz denetim (f=5), sabır (f=3) ve vatanseverlik (f=3) değerine değinilmişken adalet değerine (f=1) bir kez değinilmiştir. Yukarıdaki romanda değinilen kök değerlerle doğrudan ilgili olan ifadeler aşağıya çıkarılmıştır:

- **adalet:** ...Bunun üzerine Mustafa, evin öyküsünü Halil zaten biliyordu da Orhan için biraz daha ayrıntılı anlattı. Belediye ile mahkemelik olmuşlardı, Buradan mahkeme kararıyla çıkıyorlardı. Kullanım alanı buranın yarısı kadar bile olmayan Aldingen'deki daireye oldukça yüksek kira ödeyeceklerdi (s.59).
- **dostluk:** ...Akşam yemeğinden sonra Murat'la Birsen'i evde bırakıp Ludwigsburg'a, taziyeye gittiler. İki hafta önce derneğin başkanı Sami Beyin babası ölmüştü. Ölenle de oğluyla da merhabaları vardı. Baş sağlığı dileyip hemen kalkamadılar. Anılar, çay, kahve derken epeyce oturdular (s.46).
- **dürüstlük:** ...Bir gün okula gitmeyip buluşmayı, birlikte vakit geçirmeyi, akşam okuldan dönüyormuş gibi dönmeyi teklif etti Pelin'e. Pelin bunu şiddetle reddetti. Burada kaldığı sürece amcasına, yengesine bağlı bulunduğunu, onlardan habersiz böyle bir şeyi yapmasının mümkün olmadığını, ayrıca yalandan, iki yüzlülükten de nefret ettiğini söyledi (s.379).
- **öz denetim:** ...- Hatalıydım, dedi. Niçin yaratıldığımı bilmiyordum. Sorumluluklarımın neler olduğunu bilmiyordum. Herhangi bir canlıdan beni ayıran, beni insan yapan farkları bilmiyordum. Artık biliyorum ve hatalarıma devam etmek istemiyorum. İşte bütün sorun bu Melike. (s.87).
- **sabır:** ...Halil, oturanlardan üç kişi kalıncaya kadar masadaki adamın tam karşısına düşen duvarın dibinde kıpırdamadan bekledi. Sabırla, umutla, içinden dualar ederek bekledi. Daha da bekleyecekti (s.297).
- **sevgi:** ...Halil, yalnız akşam yürüyüşleriyle yetinmiyor, çocuklarıyla arkadaş olmaya da çalışıyordu. Onlarla şakalaşıyor, tartışıyor, düşüncelerine değer veriyordu. Onları hem arkalarından hem de yüzlerine karşı sürekli övüyordu. Benim oğlum Almancayı, Almanlardan daha iyi biliyor, diyordu. Sınıf öğretmeni toplantılarda oğlumu örnek gösteriyor, hem de sınıf başkanı seçti, diyordu. Benim kızım dünya güzeli, o da ağabeyinden geri kalmıyor, diyordu. Çok şükür, evlatlarımdan yana hiçbir problemim yok, diyordu(s.41).
- **saygı:** ...Tekstil fabrikasından bozma cami ve kültür derneğinin geniş avlusunda, alt kata inmek üzere olan, alt kattan yeni çıkmış, dışarıya çıkmak üzere olan, dışarıdan yeni gelmiş, çoğu hareket hâlinde on kadar insanla karşılaştılar. Hemen hepsiyle selâmlaştılar. Bazılarıyla tokalaştılar. Bazılarıyla Orhan arasında üçer beşer kelimelelik

kısa, zarif konuşmalar oldu. Kimse imalı, küçümseyen gözlerle Halil'e bakmadı. Halil, camiye ilk kez mi, son kez mi geliyor, kimse ilgilenmedi (s.77).

- **sorumluluk:** ...Bir baba olarak çocuklarının her şeyiyle ilgilenmiş, her şeyini düşünmüştü. Yaşlarına paralel günlük harçlıklarını bile onlar söylemeden artırmıştı. Ne var ki onları çevrenin kötü etkilerinden koruyacak önlemleri düşünmemişti. Kendini yormadan, basit, küçük, önemsiz ayrıntılarla çocukları yönlendirmeye çalışmıştı: “Bizde öyle oturulmaz, bizde öyle konuşulmaz, bizde büyüğe adıyla hitap edilmez, bizde ev içinde köpek beslenmez...” İyi de niçindi? İşte bunu hiçbir zaman doğru dürüst açıklayamamıştı (s.149).
- **vatanseverlik:** ...Anıtkabir'i, Hacı Bayram Veli'yi ziyaret etti. Müze hâline getirilmiş ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni gezdi. Radyo, televizyon programlarından, Kurtuluş Savaşı'nı konu alan filmlerden aklında kaldığı kadarıyla Meclisin açıldığı ilk günü, ilk oturumu kafasında canlandırdı. Ülkenin her yanından evini, eşini, işini bırakıp gelmiş, yürekleri aynı heyecan ve aynı umutla çarpan vatanseverleri görür gibi oldu. En çok bu ziyaretten etkilendi. Halil, Hasan Bey'in ziyaretine de gitti (s.372).
- **yardımsızlık:** ...Orhan'a göre Halil, sayısı çok fazla olmayan iyi insanlardan biriydi. Ağır başlı, söz dinleyen, iyilik yapmaktan hoşlanan, düşünerek konuşan, yedirip içirmesini seven, cömert bir insandı (s.75).

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi için elde edilen bulgular, Tablo 4'te gösterilmiştir. Osman Çeviksoy'un “Bebiha” adlı romanında tespit edilen kök değerlerin frekans ve sayfa numaraları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Osman Çeviksoy'un “Bebiha” Adlı Romanında Tespit Edilen Kök Değerlerin Frekans ve Sayfa Numaraları

Değerler	F	Değerlerin Yer Aldığı Sayfalar
Adalet	1	130
Dostluk	5	49, 56, 130, 247, 350
Dürüstlük	3	79, 194, 355
Öz denetim	2	93, 347
Sabır	2	18, 137
Sevgi	21	10, 12, 13, 20, 26, 47, 57, 85, 108, 109, 177, 185, 229, 244, 256, 287, 296, 351, 355, 358, 360
Saygı	11	14, 52, 57, 59, 64, 126, 215, 222, 223, 232 337
Sorumluluk	21	9, 16, 35, 40, 48, 49, 50, 79, 143 146, 165, 166, 178, 209, 213, 214, 296, 321, 332, 333, 355
Vatanseverlik	0	-
Yardımsızlık	16	11, 20, 30, 40, 43, 56, 59, 82, 83, 133, 138, 177, 186, 244, 247, 291

Tablo 4'e göre Osman Çeviksoy'un “Bebiha” adlı romanında en fazla yer verilen kök değer saygı (f=21) ve sorumluluk (f=21) değerleridir. Bu değeri yardımsızlık (f=16), saygı (f=11) takip etmektedir. Romanda dostluk (f=5), dürüstlük (f=3), öz denetim (f=2), sabır (f=2)

değerine değinilmişken vatanseverlik değerine eserde hiç yer verilmemiştir. Yukarıdaki romanda değinilen kök değerlerle doğrudan ilgili olan ifadeler aşağıya çıkarılmıştır:

- **adalet:** ...*Bu ara ormancılar odunculara göz açtırmıyorlardı. Yakaladılar mı odunla birlikte eşeğe de el koyuyorlardı. Bir de mahkeme ve hapis vardı (s.130).*
- **dostluk:** ...*İki aile arasındaki dostluk ve güven o kadar ileri gitmişti ki Yunus Ağa annemle babamın düğününde karısını, gelin almak için gelin alayına katarak at sırtında ta Dodurga'ya göndermişti. Ben biraz büyüdükten Yunus Ağa bize her gelişinde beni mutlaka sevmiştir (s.247).*
- **dürüstlük:** ... *Samimi, dürüst, güvenilir bir arkadaştı. Az konuşan, ağzından küfür, kötü söz çıkmayan, kendisiyle birlikte herkesin iyiliğini isteyen, yumuşak huylu, yumuşak sözlü ancak biraz fazlaca içine kapanık bir birisiydi. Yetimdi (s.355).*
- **öz denetim:** ...*Ne var ki okumamı imkânsız kılan şartlar aynen devam ediyordu. Gördüğüm rüya beni değiştirse de şartları değiştirememiştir. Çaresizlikler karşısında ne yapar insan? Dualara sığınır. Mucizeler bekler. Ben de öyle yaptım (s.347).*
- **sabır:** ...*Erhan, okuldan çıkınca kalabalıktan ayrılp karşı kaldırıma geçti. Acıkmıştı ama simit yemeyecekti. Çünkü evde annesinin gönderdiği fırınlı sobada pişirilmiş tepsi çöreği vardı. Evde ekmek varken cebindeki parayı harcaması doğru değildi. Kütüphanenin sessiz ve sıcacık okuma salonunda ödevlerini yapmadan da eve gitmek istemiyordu. O halde açlığa sabretmesi gerekiyordu (s.137).*
- **sevgi:** ...*Bizim Köse Ahmet bu. dedi içinden. Ufak tefek bir adamdı. Köyün fakirlerinden, gariplerinden biri belki de birincisiydi. Kimseye zararı dokunmayan, hep güler yüzle, hep alçak sesle, hep alttan alarak konuşan, herkesin çok sevdiği, melek gibi bir insandı. Bir çift öküzü, bir ineği, bir eşeği, birkaç keçisi, bir iki tarlası vardı. Ağaçların gölgesine seccade gibi serilivermiş yeşilliğin üzerinde, önüne övendiresini dikmiş, ikinci namazını kılıyordu (s.47).*
- **saygı:** ...*Mustafa ve Osman içerideydiler. Az önce yer minderlerinde otururlarken şimdi ayağa kalkmışlardı. İkisi de Erhan'ı ve babasını güler yüzle karşıladılar. Ellerindekileri sevinçle alıp kenara koydular. En çok yoğurda sevindiklerini “Ooo! Yoğurt da var” diyerek belli ettiler. Hoş geldin deyip İrfan'ın elini öptüler Erhan'la tokalaştılar(s.64).*
- **sorumluluk:** ...*Halası gaz lambasının bulunduğu küçük rafa uzandı, raftan ikiye katlanmış birkaç kâğıt para aldı, Erhan'a uzattı. Gelirse ver, diye babası bırakmıştı. Erhan'ın içi bir tuhaf oldu. İşte bu, benim babam, dedi kendi kendine. Ölümün eşliğinden dönüyor, kaburgaları kırılıyor, ciğeri ve belki kalbi zedeleniyor, yine de oğlunun alacağı kitapları, abone olacağı dergiyi düşünüyor. Parayı zamanında yetiştiremezse arkadaşları arasında mahcup olacağını da mutlaka düşünmüştür (s.332).*
- **yardımseverlik:** ...*İhtiyar aldığı simidi tam ağzına götürüleceği sırada Erhan'la göz göze geldi. Simidi ısırmaktan vazgeçip iki eşit parçaya ayırdı. Kalktı, geldi, Erhan'ın yanına oturdu. İhtiyarın ayaklarından birinde bir rahatsızlık olmalıydı ki bastonu vardı ve adım atarken hafif aksıyordu (s.82).*

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi için elde edilen bulgular, Tablo 5'te gösterilmiştir. Osman Çeviksoy'un romanlarında tespit edilen kök değerler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Osman Çeviksoy'un Romanlarında Tespit Edilen Kök Değerlerin Frekansları

Değerler	F
Sevgi	53
Sorumluluk	37
Yardımseverlik	35
Saygı	31
Dostluk	12
Dürüstlük	11
Öz denetim	8
Vatanseverlik	7
Sabır	6
Adalet	4
Toplam	204

Tablo 5'e göre Osman Çeviksoy'un romanlarında en çok kullanılan kök değer sevgi (f=53) olup onu sorumluluk (f=37), yardımseverlik (f=35), saygı (f=31) takip etmiştir. Eserde dostluk (f=12), dürüstlük (f=11), öz denetim (f=8), vatanseverlik (f=7), sabır (f=6) değerlerine yer verilirken adalet (f=4) en az değinilen değerdir.

Sonuç ve Tartışma

Osman Çeviksoy'un romanlarının değerler açısından zengin olduğu tespit edilen bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Osman Çeviksoy'un "Başıma Dağlar Düştü" adlı romanında en fazla yer verilen kök değer saygı (f=4) ve yardımseverlik (f=4) değerleridir. Bu değeri sorumluluk (f=2) ve adalet (f=2) takip etmektedir. Romanda dostluk, öz denetim, sabır ve sevgi (f=1) değerine bir kere değinilmişken dürüstlük ve vatanseverlik değerine eserde hiç yer verilmemiştir.
- Osman Çeviksoy'un "Ömrümüz Gurbet" adlı romanında en fazla yer verilen kök değer sevgi (f=31) değeridir. Bu değeri saygı (f=16), yardımseverlik (f=15) ve sorumluluk (f=14) takip etmektedir. Ayrıca romanda dürüstlük (f=8), dostluk (f=6), öz denetim (f=5), sabır (f=3) ve vatanseverlik (f=3) değerine değinilmişken adalet değerine (f=1) bir kez değinilmiştir.
- Osman Çeviksoy'un "Bebiha" adlı romanında en fazla yer verilen kök değer saygı (f=21) ve sorumluluk (f=21) değerleridir. Bu değeri yardımseverlik (f=16) ve saygı (f=11) takip etmektedir. Romanda dostluk (f=5), dürüstlük (f=3), öz denetim (f=2) ve sabır (f=2) değerine değinilmişken vatanseverlik değerine eserde hiç yer verilmemiştir.
- Osman Çeviksoy'un romanlarında en çok kullanılan kök değer sevgi (f=53) olup onu sorumluluk (f=37), yardımseverlik (f=35) ve saygı (f=31) takip etmiştir. Eserde dostluk (f=12), dürüstlük (f=11), öz denetim (f=8), vatanseverlik (f=7) ve sabır (f=6) değerlerine yer verilirken adalet (f=4) en az değinilen değerdir.

- Bu bağlamda bakıldığında Osman Çeviksoy'un romanlarında sevgi, sorumluluk, yardımseverlik ve saygı en çok değinilen kök değerlerdir.

Osman Çeviksoy'un romanlarında hangi değerlerin ne sıklıkla ele alındığını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada yazarın “Başıma Dağlar Düştü, Ömrümüz Gurbet ve Bebiha” isimli eserleri incelenmiştir. Alan yazında roman ya da hikâyelerdeki değerleri inceleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalara bakıldığında ilgili literatürün Osman Çeviksoy'un romanlarında en fazla yer alan sevgi, sorumluluk ve en az yer alan adalet değerlerini destekler nitelikte olduğu görülmektedir:

Han ve Türkyılmaz'ın (2020) Miyase Sertbarut'un romanlarını inceledikleri çalışmanın bulgularında kitaplarda sevgi, dostluk, sorumluluk, saygı, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma ve yardımseverlik değerleri her iki çalışmada da ortak değerler olarak belirlenmiştir.

Bulut (2021) tarafından yapılan bir araştırmada Ayla Kutlu'nun *Merhaba Sevgi* adlı çocuk romanı değerler eğitimi ve on kök değer açısından incelenmiş, eserde sevgi (53), dürüstlük (43), yardımseverlik (24), sorumluluk (24) ve saygı (22) değerleri eserde en çok yer alan değerler olmuştur. Bunları dostluk (10), sabır (9) ve öz denetim (7) kök değerleri takip etmektedir. Araştırmaya göre ilgili eserde en az geçen kök değer adalet (5) ve vatanseverlik (3) değerleridir.

Gürgil, Kılcan, Kılıçoğlu ve Kurtoğlu (2019) tarafından yapılan bir araştırmada Hünkâr Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi'nin kök değerler açısından incelenmiş ve eserde en sık rastlanan değerlerin “saygı”, “yardımseverlik”, “sevgi”, “sorumluluk”, “sabır”, “özdenetim”, “dürüstlük”, “vatanseverlik”, “adalet” ve “dostluk” olduğu tespit edilmiştir.

Yine Tozlu ve Yüce (2020) tarafından yapılan bir araştırmada ise Hamdi Ülker'in 9 eseri kök değerler açısından incelenmiş ve ilgili eserlerde en çok sevgi değerine en az ise adalet değerine değinildiği tespit edilmiştir.

Çocuk kitapları üzerine bir inceleme yapan Gönen, Katracı vd. (2011), çocuk kitaplarında en fazla yer verilen değerlerin sevgi olduğunu ortaya koymuştur.

Aydın ve Öksüz (2021), 5 yazarın 22 kitabını incelediği çalışma sonucunda eserlerin daha çok ‘sevgi’ ve ‘duyarlılık’ değerleri üzerine kurulduğunu saptamıştır. Söz konusu araştırmanın sonuçları çalışma ile benzer niteliktedir.

Literatürde çalışmanın sonuçları ile kısmen örtüşen araştırmalarda mevcuttur. Karatay'ın (2015) yerli ve yabancı eserlerde yer alan değerleri incelediği araştırmasında çalışmanın sonuçlarından farklı olarak hem yerli hem de yabancı eserlerde daha çok dini değerlerin aktarıldığını, dini değerlerin ardından sevgi değerinin işlendiğini belirlemiştir. Bu tespitler çalışmanın sonuçları ile kısmen örtüşmektedir.

Çalışmanın sonuçlarından farklı bulguları olan araştırmalar da bulunmaktadır. Akay (2018) tarafından yapılan bir araştırmada ise Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın 19 çocuk romanında en fazla sorumluluk değerine, en az ise sabır değerine yer verildiği tespit edilmiştir. Türkan ve Dinç'in (2018) Sara Gürbüz Özeren'in Erdemlerimizi Keşfedelim Vefalı At adlı eserinde aktarılan değerleri incelediği çalışmanın sonucunda eserde azimli olma, cesaret, doğa sevgisi, dostluk, hasta ziyareti, misafirperverlik, paylaşma, şefkat ve vefalı olma olacak şekilde dokuz değer tespit edilmiştir.

Eserlerde değerler eser sahibinin ilgi ve dikkatine göre yer almaktadır ancak çocuklar için kaleme alındığı iddiasını taşıyan romanlar bu açıdan daha hassas olarak yazılmalıdır. Bu romanların başta konu olmak üzere, dil ve anlatım açısından hangi seviyede ve kime göre yazılmış olduğu da dikkate alınması (Aytaş, 2020) gereken önemli bir noktadır. Bütün eserlerde onur sahibi, adil, cesur, görev bilinci yüksek, vatansever, yardımsever ve ahlaki karakteri yüksek bireylerin yetiştirilmesi temel mesele olarak (Topal, 2019, s. 253) ele alınmalıdır. Dolayısıyla bu açıdan değerlendirildiğinde Osman Çeviksoy'un eserlerinin değerler yönünden zengin olmakla birlikte öğrencilerin okumaya ilgilerini de artıracığı düşünülmektedir.

Öneriler

Osman Çeviksoy'un romanlarını kök değer açısından inceleyen bu çalışmanın araştırmacılara faydası olması bakımından aşağıdaki önerilerin dikkate alınması gerekmektedir:

- Osman Çeviksoy'un romanları ortaokul (7-8.sınıflar) ve lise öğrencilerine okutularak onların romanlardaki değerleri sezmeleri ve romanlardaki değerlerin farkına varmalarını sağlanabilir.
- Romanlar değer sınıflamalarıyla ortaya konulan diğer değerler bakımından da incelenebilir.
- Yazarın romanlarının tamamı biçim, üslup ve değer açısından da incelenebilir.
- Osman Çeviksoy'un romanları değerlerin alt kategorilerine göre detaylı bir biçimde incelenebilir.

Kaynaklar

- Akay, İ. (2018). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarında yer alan kök değerler. *Electronic Turkish Studies*, 13(28).
- Allport, G. W. (1968). *A person in psychology*. Beacon Press.
- Aydın, İ. ve Öksüz, A. (2021). Çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, 579-619. DOI: 10.29000/rumelide.1036589.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2013). *Okulda değerler eğitimi yöntemler etkinlikler kaynaklar*. Nobel Yayınları.
- Aytaş, G. (2020). Romanın çocuk edebiyatı açısından önemi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 12(3), 1-24.
- Bağcı, M. (2019). *Osman Çeviksoy'un hikâye ve romanlarının edebî incelemesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beyhan, A. (2013). Eğitim örgütlerinde eylem araştırması. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 65-89.
- Bekçibaşı, G. O. (2017). *Osman Çeviksoy'un romanlarında tema ve yapı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. Sistem Yayıncılık.
- Bulgan, G. (2016). Osman Çeviksoy'un romanında Anadolu'nun izi: Başıma dağlar düştü. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 99-113.

- Bulut, K. (2021). Ayla Kutlu'nun 'Merhaba Sevgi' adlı çocuk romanının değerler eğitimi ve on kök değer açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 248-272.
- Çeşişli, İ. (2004). *Metin tahlillerine giriş 2* (Hikâye-Roman-Tiyatro). Akçağ Yayınları.
- Çeviksoy, O. (2011). *Başıma dağlar düştü* (3. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Çeviksoy, O. (2013). *Ömrümüz gurbet* (2. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Çeviksoy, O. (2021). *Bebiha* (3. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Er, M. A. (2021). Değerlerin tanımı ve sınıflandırılması. M. Turan ve E. Bozkurt (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi içinde* (ss. 51-81). Vizetek.
- Gök, M. ve Alyılmaz, S. (2021). Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(4), 1535-1550.
- Gökçehan, S. (2014). *Osman Çeviksoy'un Hikâyeciliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gönen, M., Katracı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36(160), 250-265.
- Güldeñ, B. (2015). Değerler eğitiminde çizgi filmlerin işlevi. Saygın, A.G. ve Saygın M. (Ed.), *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düñden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (ss. 735- 765).
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. Ötüken Yayınları.
- Gürgil, F., Kılcan, B., Kılıçoğlu, G. ve Kurtoğlu, F. S. (2019). Hüñkar Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi'nin kök değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 446-461.
- Han, C. ve Türkyılmaz, M. (2020). Miyase Sertbarut'un romanlarının değerler aktarımı bakımından incelenmesi. *TAY Journal*, 4(2), 122-151.
- Hocaoğlu, N. V. ve Akbaş Baysal, E. (2019). Nicel araştırma modelleri-desenleri. G. Ocak (Ed.). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (ss. 6-11). Anı Yayıncılık.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler psikolojisi ve eğitimi (Ailede, okulda, toplumda)*. Timaş Yayınları.
- Karamsar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Karatay, H. (2015). Değer aktarımı açısından yerli ve yabancı çocuk edebiyatı ürünleri. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 939-948.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2012). Yerel evrensel ikileminde ilköğretim DKAB ve sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1573-1591.
- Kurtoğlu, F. S. (2019). Kök değerler açısından Hacı Bektaş Veli'nin eserleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 89, 55-70.
- MEB. (2018). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). MEB (2010/53) *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlk Ders Genelgesi*, 2010/53.
- MEB. (2010a). 18. Milli Eğitim Şurası Kararları, (11.10.2011 tarihinde http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2010/ttkb/18Sura_kararlari_tamami.pdf adresinden edinilmiştir).

- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özay, Ş. (2019). *Çocuk edebiyatı açısından Ülker Köksal'ın romanlarında değerler eğitimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özen, N. E. ve Topbaşoğlu, N. (2021). Ortaokul öğrencilerinin değer algıları. *19. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu* (s. 415-428). Şanlıurfa: Harran Üniversitesi.
- Polat, S. ve Celep, C. (2008). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel güven, örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 14(54), 307-331.
- Ros M., Schwartz, S. H. ve Surkiss, S. (1999). Basic individual values, work values, and the meaning of work. *Applied Psychology: An International Review*, 48(1), 49-71.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında değerler eğitimi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 79-104.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254. DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.543521
- TTKB. (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. TTKB. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf
- Türkan, Ç. Ç. ve Dinç, A. (2018). Sara Gürbüz Özeren'in eserlerinde aktarılan değerler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 321-339.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara.
- Tozlu, N. ve Yüce, B. N. (2020). Hamdi Ülker'in eserlerinin kök değerler açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 575-597. DOI: 10.29000/rumelide.843597.

Extended Abstract

There are various features that distinguish each society from other societies. These features reflect the culture of the society. The culture of society consists of all material and spiritual elements that belong to the society. Values are included in these elements. Values are transferred from generation to generation, forming the cultural heritage of the society. Values are the way of perceiving the world, making sense of life, and self-discovery of the individual. Value is the individual's shaping his own behavior and the acceptance of these behaviors by the society. The concept of value, which was first used by Znaniecki and brought to the field of social sciences (Bilgin, 2015), in its simplest form, is preference, valuation, emphasis, and meaning. While the word value is defined as "superior quality, merit, worth" in the Turkish Dictionary (2005, p.483), Mogul (2012) emphasizes that value is a criterion for desired behaviors. Within the framework of the criteria created, the individual or society gives more importance to some facts than others. It conducts its evaluations, life and relationships based on these criteria. The perceptions of individuals and societies are shaped by these criteria. As a result of this shaping, the place and position of the individual in the society are also determined. Güngör (1993) refers to the belief point of value. It defines it as the belief to desire or not. While defining the concept of value, Rokeach defines value as an individual or socially preferred behavior style or belief in a purpose, taking into account some assumptions inherent in human nature (Rokeach, 1973; cited in Polat & Celep, 2008). Schwartz (1999) evaluates value from a social perspective.

In this study, which aims to examine the root values in Osman Çeviksoy's novels titled “My Head, Mountains Fell, Our Life is Gurbet and Bebiha”, the scanning model was used to reveal the existing situation as it is. In the study, it is in question that the researcher describes the existing situation rather than making a direct application. This brings the research method of the study closer to the survey model. The purpose of the scanning method is to identify the existence and characteristics of objects, societies, institutions, events; determines a past or present situation as it exists (Beeyhan, 2013; Karamsar, 2013; Sönmez and Alacapınar, 2019).

In this study, in which the scanning model was used, the data were collected with the “Value Review Form” prepared by the researchers. The prepared form was presented to the opinion of two field experts who had worked on values education before data collection. After the expert opinion, the form was given its final shape. The situation of the root values, which are aimed to be gained by the students in the MEB Turkish Language Teaching Program, in Osman Çeviksoy’s novels has been examined based on the prepared form. First of all, value-containing expressions in the texts were determined. In the texts, it has been examined that which value is included in which rate and on which page.

In the research, the data were analyzed with a descriptive analysis method, in which the findings were defined and interpreted, by processing according to a pre-drawn framework (Hocaoğlu & Baysal, 2019, p.74.). In the study, the data were analyzed according to their frequency. In the descriptive analysis, a framework was prepared based on the root values revealed by the updated curricula. Then, the data of the study was processed into the created frame. In order to ensure the reliability of the research, the codes given to the values were coded and checked by a field expert in terms of compliance. In order to study the reliability of the coding made in the research, the texts in the novels were examined separately using the form prepared by the researchers. A researcher entered the data of the text he examined into the form, and then the accuracy of the data was checked by another researcher. The formula suggested by Miles and Huberman (2019) was applied and the agreement between the researchers was found to be 88%. By discussing the codes where there was disagreement among the researchers, the mentioned codes were placed under the appropriate technique or completely excluded from the evaluation. The analysis process was completed by defining and describing the data.

In this research, which was found to be rich in values of Osman Çeviksoy's novels, the following conclusions were reached:

- The most common root values in Osman Çeviksoy's novel, “The Mountains Have Fell on My Head”, are the values of respect (f=4) and benevolence (f=4). Responsibility (f=2) and justice (f=2) follow this value. While the values of friendship, self-control, patience and love (f=1) are mentioned once in the novel, the values of honesty and patriotism are not included in the work.

- The root value most frequently used in Osman Çeviksoy's novel “Ömrümüz Gurbet” is the value of love (f=31). This value is followed by respect (f=16), helpfulness (f=15) and responsibility (f=14). In addition, honesty (f=8), friendship (f=6), self-control (f=5), patience (f=3) and patriotism (f=3) were mentioned, while justice (f=1) was mentioned once.

- The most common root values in Osman Çeviksoy's novel “Bebiha” are respect (f=21) and responsibility (f=21). This value is followed by helpfulness (f=16) and respect (f=11). While the values of friendship (f=5), honesty (f=3), self-control (f=2) and patience (f=2) are mentioned in the novel, patriotism is not included in the work.

- The most commonly used root value in Osman Çeviksoy's novels is love (f=53), followed by responsibility (f=37), helpfulness (f=35) and respect (f=31). While friendship (f=12), honesty (f=11), self-control (f=8), patriotism (f=7) and patience (f=6) are included in the work, justice (f=4) is the least mentioned value.

In this context, love, responsibility, benevolence and respect are the most mentioned root values in Osman Çeviksoy’s novels.